

In das Pfadfinder-Programm müsste als ein Hauptpunkt der ritterliche Schutz unserer hilflosesten Geschöpfe, der Vögel, aufgenommen werden.

Nur gerade erwähnen wollen wir hier den in Zahlen unberechenbaren landwirtschaftlichen Nutzen, den diese kleinen unbezahlten Tagelöhner der Menschheit bringen. Auch aus diesem Grunde ist der Vogelschutz ein Problem, mit dem sich zu beschäftigen der Mühe wert ist. Wie geeignet die Einprägung der Liebe zur Vogelwelt in die Seele des Kindes ist, um Rohheit, Grausamkeit und sonstige schlechte Neigungen im Kinde zu ersticken, das haben schon im grauen Altertum grosse Weisen wie Confucius und Moses erkannt, denn in ihren Gesetzen finden wir schon Anfänge der Vogelschutzbewegung.

Auch sie wussten schon sehr gut, dass jeder Schritt der zur Niederkämpfung oder wenigstens zur Milderung der uns angeborenen wilden Naturtriebe gemacht wird, uns der Kultur näher bringt, und den Homo sapiens wieder um ein Geringes weiterrückt vom — Anthropopithecus erectus.

Madár-állományunk pusztulása.

Irta MEDRECZKY ISTVÁN.

Nem tudom ugyan, hogy van másutt, a vizimadár-állományra vonatkozólag nincsenek adataim; én csak az éneklők állományát figyelem, de erről határozottan állithatom, hogy pusztul, még pedig rohamosan. Ezt nem csak a számból állapíthatom meg, de sajnós, még a névsorból is. Mert ha az évek folyamán egyik-másik egyszer-kétszer kimaradt, azzal vigasztaltam magamat, majd megjön tavaszkor, de midőn egyik tavaszkor a másik után marad el, azt már nem a clamantes, hanem az absentes listájára kell írunk.

Lássuk hát, hogy is állunk voltaképen!

Aki a mult század ötvenes éveiben, tehát egy emberöltővel jóval előbb, a madár — és ezzel kapcsolatban a madarász — világot figyelemmel kísérte, emlékezhetik róla, hogy mindkét fajtából volt szépen. Madár is, madarász is. Különösen az iparosok, Felsőmagyarországon a bányászok üzték e sportot, amire inkább foglalkozásuk, mint szenvedélyük hajszolta őket. Életük legnagyobb részét föld alatt, zárt, bűzös légkörben töltötték, nem csoda tehát, hogy szabad idejüket a szabad levegőn, a szép természetben használták fel, még pedig pihenve és — várva. Majdnem mindegyiknek meg volt a maga családi helye (hrb = gerinc, hát, domb) nagyobbrészt dombja, felszerelve a madárfogáshoz álló fatörzsek (chrást) és mozgórudak és póznákkal, (žrdy), mellette kalyiba, kellő számú hívó, elegendő lépvessző és türelemmel

párosult kitartással. Hogy a várót néha elnyomta az álom és felébredve a lépen csak tollat talált, vagy hogy a hívóit néha a karvaly vagy az erdőőr megdézsmálta, az őt nem zavarta, jövő héten már megint ott várt.

Ez így ment évről-évre. Nyáron a vizen, a többi évszakban a dombon, és madár — mindig volt. Voltak bőfogások, néha gyengébbek, de ez a madarászokat nem kedvetlenítette el, sőt még buzdította. A legbővebb fogásokhoz tartoztak a *keresztesőrüek*, melyek a fenyvesekben majdnem állandóan tartózkodtak; nagyobb részt őszi bőfogásokat szolgáltatnak a *zsezse*, *csiz*, *stiglinc* (tengelic), *hegyi* (fenyő) *pinty*, *megyvágó*, *pirók*, melyek sokszor egész rajokban lepték el a vidéket úgy, hogy pl. a *zsezsét* száz-söt zsákszámra fogták.

Volt egy más, ugynevezett cinkefogó, amely legalább 3 egymáshoz közel álló fenyőággal letakart kunyhóból állott, felette a fenyőkbe betűzdelte lépesszőkkel; a cinegét a kunyhóba bujt madarász csalta oda liba vagy kacsza csontsippal. Ezeknek e zsákmánya azonban már kisebb volt.

A bányászattal hanyatlott a madarászat is. A foglalkozással és más sporttal lassan szűnt a madarászat, mert nemcsak a bányászok (professzionatus madarászok), hanem más iparosok pl. a kőművesek Kassán (hires ptaeskárok), Ungváron szintén üzték a madárfogást; de a madárállomány, dacára ennek, egyre fogy, még az a része is, amelyet nem fogtak és nem fognak.

Lássuk már most, mely fajok azok, melyek száma egy idő óta állandóan fogy.

Kezdheljünk mindjárt a *mezei pacsirtán*, amely már több év óta fogy, úgy, hogy tavaszkor már alig hallani énekét, épúgy a *mezei pityer* (parlagi pipis), amely azelőtt őszkor huzamos ideig tartózkodott nálunk, mielőtt elvonult; a *kenderike*, mely azelőtt, különösen őszi és téli időben a tengelic és csiz társaságában egész rajokban szálldogált a mezei tisztásokon, a *hegyi pinty* (Fr. montifringilla.), melyről P. S. sóháti erdősz tollából 1911. december havában a „Határszéli ujság“-ban „Milliónyi madárvonulás“ címen egy közlemény jelent meg, melyben a nevezett, különben jó barátom, mint csodálatos jelenséget leírja, mekkora sokaságban lepte el a bükkfaerdőt egy szibériai madárfaj, de amelyből dacára annak, hogy ketten voltak hivatalos uton puskákkal (ő és az erdőőr), egyetlen egy példányt sem tudtak elejteni s én csak kerülő uton azután kaptam egy példányt, különben a leírásból és tapasztalásból ugyis tudtam, hogy micsoda. Erre a közleményre 1911. dec. 21-én ugyancsak a „Határszéli Ujság“-ban a következőkben válaszoltam: „A felvidéki milliónyi madárvonuláshoz.“ Az ember természetében van, hogy a természet tüneményeit, jelenségeit mindaddig, amíg azok hasznára vagy kárára nincsenek, figyelemre nem méltatja s még azok is, kik a szép természetben élnek, csak kivételesen vetnek ügyet a természet háztartásában nyilvánuló s olykor-olykor megújuló,

ismétlődő rendes és rendkívüli mozzanatokra, de akkor azután, midőn ilyesvalami, akár érdekességénél, akár nagy arányainál fogva megragadja figyelmüket, tüzet, vizet kiáltanak, mintha efféle sohasem történt volna. Pedig a jelenség mindenkor valamelyes általunk nem ismert vagy távoli ok következténye s azzal szoros okozati viszonyban van. Áll ez különösen az állat- és növényországról, melyek közül az utóbbi az előbbinek élet- és létfeltétele. Mihelyt tehát a növényvilágban akár az időjárás, akár más kedvezőtlen körülménynél fogva a termés nem sikerült, az azon élőködő állatfaj kénytelen-kelletlen másutt táplálék után nézni s más jobb tájakra vonulni. De ebből még nem következik, hogy okvetlenül szibériai.

Madárvonulásról lévén szó, a madarak már könnyű mozgékony-ságuknál fogva hirtelen szedődnek fel s mint társas lények nagy rajokba verődnek össze s illa-berek ott teremnek, ahol azelőtt talán nem is voltak. Nagyon dicsérendő, hogy a földművelésügy közegei hébe-hóba a madárvonulással is törődnek, úgy — hogy mint jelen esetben — P. S. sóháti erdőgondnok barátom figyelme a golyáknál kisebb, ha nem is oly kedves madarak vonulására kiterjedt (szép számu családja van) bár nagyon kíváncsi, hogy ez a dicséretes kivétel mentől általánosabbá váljék, nemesak akkor, ha a vonulók az embereket majdnem feldöntik (ezt irta közleményében!), mert abból a természettudományok nem egy érdekes adattal gyarapodnának.

A megfigyelt két madárfajt nem láttam ugyan — nálunk ez idő szerint csak egyesben jelentkeztek, de mint régi ismerőseimről, közrebocsátok néhány adatot. A nagyobbik az u. n. *hegyi pinty* (Fring. montifring.), fenyő pintynek is hívják, habár nem a fenyvesek lakója, Európa és Ázsia északi részein honos, ahonnan télen levonul egész Spanyolországig s Ázsiában a Himalájáig. Nálunk rendszeren már október hóban jelentkezik egyesben, télen néha, különösen nagy havazásokkor tömegesen. 1794-ben a „Magyar Hirmondó“ így ír róluk: „Kassa bőjtmáshavának 7. napján. A mult februárius közepe felé, csaknem egész végéig, majdnem minden napon láttatott általkelni, Isten tudja honnan, városunk felett az apró madaraknak számlálhatatlan sokasága. Homályosságot vetett a nagy sűrűség, valamint a sáskák tömött tábora. Bámult és iszonyodott az ember e szokatlan s csak végét nem érő költözésen. Ki győzné leírni, kinek-kinek ez alkalmatossággal tett ítéletét, jövődölését . . .“

Hazájában leginkább a nyiresekben költ, itteni vonulásakor a bikkéseket keresi fel, nagy hidegekben az udvarokat is. A madarászok leginkább ritkaságból s szép tollazata miatt tartják, meg aztán hívónak; éneke jelentéktelen. Mint kalitkamadár csak egyesben tartható, mert verekedő természetű.

A másik fajta a kisebbik és nagyobbik *zseze*, mely nevét a hívogató hangjáról kapta. Skandináviában honos, ahol a nagy kiterjedésű nyireseket lakja

s ezek magjával táplálkozik. Ha a nyár a nyírmag termésére kedvezőtlen volt, épügy, mint a hegyi pinty, nagy rajokban délibb vidékre vonul, ahol azután a nyír és éger-fa magtermését fogyasztja. Utjában ellepi a fenyveseket, sik mezőket, ahol a száraz kórókon valami táplálékot talál. Nagyobb számban a hatvanas években s legutoljára 1893/94. telén jelent meg, amidőn is azután a madarászok zsákszámra fogták. Fogságban nagyon megszelidül, de hamar hizik.

A *fenyű* (fenyves) *cinege*; a *pirókok*, melyek azelőtt nagy csapatokban látogattak meg télen; a *kerti rozsdafarku* már több éve kimaradt, a *hantmadár* hasonlóképen. A *csicsörke* (Serinus) és *lörinke*, (Fring. chloris), melyeket azelőtt mint téli vendégeket vezethettem, most már mint rendes tavaszi vonulók kimaradtak; a *seregély* azelőtt sűrű tömegekben szállt, most már több éve nem láttam; a *poszáta*, különösen a *barátka* és a *karvaly poszáta* nagyon gyéren s a *barátka* oly tökéletlen hanggal, hogy egészen elvesztette a flótás tót jellegét. (Úgy hívták a magyar fürdővendégek.)

Végigtekintve ezen elég népes névsoron, az a kérdés merül fel, mi e pusztulás és fogyás oka? Helyi pusztulásra nem lehet visszavezetni, mint pl. a fülemileét, mert az könnyen fogható; de vannak, még pedig nagyobb része, amelyek nálunk nem igen foghatók. Flóbertek, parittyák szintén nem igen divnak már; erdő-, bokor-, cserje-pusztítás dühöng ugyan, de valami fa mégis marad és ültetnek is; a ragadozókat elég szorgalmasan lövik, költési lehetőség és élelem meg van s mégis fogy még a *fecske* is. És vajjon így van-e az északi és déli tájakon, ahonnan kaptuk azelőtt a vonulókat?

Nagyon éhes és falánk gyomor kell ahhoz, hogy akkora rést üssön madárállományunkban és annyi hasznos madarat elpusztítson s amíg ezt a torkosságot valami uton-módon ki nem elégítjük, addig még sok kedves énekesünket elveszítjük.

Der Rückgang unserer Vogelbestände.

VON: STEPHAN MEDRECZKY.

Meine Beobachtungen erstrecken sich bloss auf die Singvögel, von diesen aber muss ich leider sagen, dass sie abnehmen, und zwar zusehends.

Noch in den 1850-er Jahren *des vorigen Jahrhunderts* gab es viele Vögel und viele Vogelfänger. Besonders die Handwerker und Bergleute huldigten diesem Sport, kein Wunder auch, da sie ja den ganzen Tag über in geschlossenen, dumpfen Räumen, bezw. tief unten im Bergwerk arbeiteten. Der Vogelfang war ihnen Zerstreung, Erholung, Aufenthalt in der Natur. Das Vogelfänger-Handwerk vererbte sich vom Vater

auf den Sohn und war gewissermassen Familientradition. So ging's jahraus, jahrein; bald mit grösserem, bald mit geringerem Erfolg. Am häufigsten wurden Kreuzschnäbel gefangen, die in den Nadelwäldungen fast immer zu finden waren; häufige Beute waren, besonders im Herbst, *Leinfink*, *Zeisig*, *Stieglitz*, *Bergfink*, *Kernbeisser* und *Gimpel*; diese Vögel erschienen oft in ungeheueren Scharen, sodass z. B. der Leinfink manchmal zu Hunderten, ja sackweise gefangen wurde. Es gab dann noch die sogenannten Meisenfallen, deren Beute jedoch bedeutend geringer war.

Mit dem Rückgang des Bergbaues nahm auch der Vogelfang immer mehr ab: und trotzdem werden unsere Vogelbestände immer geringer, auch diejenigen Arten, die nicht gefangen wurden und auch heute nicht gefangen werden.

Welche Arten sind nun in letzter Zeit im Rückgang begriffen?

Wir können gleich mit der *Feldlerche* beginnen, die seit einigen Jahren so selten ist, dass man ihren Gesang kaum noch hört; der *Brachpieper*, der sich in früheren Jahren im Herbst längere Zeit bei uns aufhielt, bevor er fortzog, der *Hänfling*, der früher besonders im Herbst und Winter in Gesellschaft des Stieglitz und Zeisig in ganzen Scharen die Felder besuchte; schliesslich der *Bergfink*. Über diesen Vogel erschien im Dezember 1911 ein Artikel aus der Feder eines oberungarischen Försters, betitelt: „Vogelzug zu Millionen“; in diesem Artikel berichtet der Beobachter von ungeheueren Scharen einer „sibirischen“ Vogelart, welche die Buchenwäldungen beflogen, doch konnte kein einziges Exemplar geschossen werden. Ich erhielt dann doch auf Umwegen ein Exemplar, übrigens wusste ich schon vorher aus der Beschreibung der Vögel und auf Grund meiner Erfahrungen, von welcher Vogelart die Rede war. Ich antwortete am 21. Dezember 1911 auf diesen Artikel und suchte nachzuweisen, dass massenhafte Ansammlungen von Vögeln, wie im vorliegenden Falle, nicht etwas „noch nie Dagewesenes“ seien. Sie finden ihre Erklärung darin, dass, sei es infolge von Witterungseinflüssen oder sonstigen Umständen, die Ernte in der Pflanzenwelt nicht gerät; die von den betreffenden Pflanzen lebenden Vögel müssen also notgedrungen ihren Standort verlassen und solange suchen, bis sie die ihnen entsprechende Nahrung wieder gefunden haben. Dass es bei diesen so leichtbeweglichen und sehr geselligen Geschöpfen dabei oft zu Massenansammlungen kommt, ist kein Wunder.

Der Bergfink ist in den nördlichen Gegenden Europas und Asiens heimisch, von wo er im Winter bis Spanien und in Asien bis zum Himalaja hinunterzieht. Schon im Jahre 1794 erwähnt der „Magyar Hirmondó“ grosse Scharen von Bergfinken, welche „den Himmel verdunkelten“.

Die *Tannenmeise*, die *Gimpel*, die uns in früheren Wintern zahlreich besuchten, der *Gartenrotschwanz* blieben seit mehreren Jahren aus,

desgleichen die *Steinschmätzer*, *Girlitz* und *Grünling*, die ich früher als Wintergäste führen konnte, bleiben jetzt als regelmässige Frühlings-Zügler aus. *Stare*, früher in grossen Massen vorhanden, habe ich schon seit Jahren nicht gesehen. Grasmücken, besonders die *Mönchs-* und *Sperbergrasmücke* singen sehr selten.

Es taucht die Frage auf, welches der Grund dieses Rückganges sei? Auf örtliche Vernichtung kann er nicht zurückgeführt werden. Flobert und Gummibüchse sind nicht sehr im Brauch. Wald, Baum und Strauch wird zwar gehörig gelichtet, aber Bäume gibt es doch noch genug und werden auch frisch gepflanzt. Das Raubzeug wird fleissig vertilgt, Nistgelegenheit und Nahrung wäre vorhanden, und doch nimmt sogar die *Schwalbe* ab.

Es gehört ein sehr heisshungeriger Magen dazu, um eine derartige Lücke in unsern Vogelbestand zu schlagen und so viele nützliche Vögel zu vertilgen, und bis wir diese Naschhaftigkeit nicht auf irgend eine Art und Weise befriedigen, werden wir noch viele unserer lieben Sängere verlieren.

Adalékok a bölömbika és pocgém táplálkozási oekológiájához.

Irta: DR. VASVÁRI MIKLÓS.

Az alábbiakban e két, testalkat és életmód tekintetében egymáshoz közelálló faj táplálkozási viszonyait óhajtanám tárgyalni. Előre kell bocsátanom azonban, hogy az idevonatkozó vizsgálati anyag gazdagnak épen nem mondható és ezért jelen közleményt inkább „előzetes“-nek jelentem ki, annál is inkább, mivel tervem az, hogy később a többi gémfajnak táplálkozás-oekológiai vizsgálata során visszatérek az itt tárgyalt két fajra is.

*

Mielőtt a táplálkozási viszonyok tüzetes tárgyalására térnék, helyénvalónak találom, ha legalább röviden vázolom maguknak a madaraknak életmódját és alkatuk némely jellemző sajátosságára is reámutatok.

A bölömbika (*Botaurus stellaris* L.) összes gémeink közül a legmagánakvalóbb életet éli: sohasem költ telepesen. A nádas tavak madara és mindegyik párnak megvan a maga saját területe, mégpedig — és ez a táplálkozási viszonyok szempontjából is meglehetősen figyelmet érdemlő körülmény — a tartózkodási, vagyis a szűkebb értelemben vett „lakó“-terület egyúttal jórésztben táplálkozási terület is lehet, amennyiben ez a madár bizonyos s szűk határok között mozog otthonában és így hihetőleg